

موسیقی در فرهنگ لرستان

سکندر امان‌الهی بهاروند

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۸۴

دشواری پژوهش و تحقیق در حوزه‌ی مردم‌شناسی، تا حدود زیادی به سرشت این علم و موضوع پراهمیت و حساس آن وابسته است. باید توجه داشت که آیا مردم‌شناسی علم بررسی فرهنگ جامعه‌های ابتدایی است و یا مردم‌شناسی علمی توصیفی است و یا هیچ کدام. آیا علم مردم‌شناسی وظیفه‌اش آن است که صرفاً به توصیف دقیق عناصر فرهنگی بپردازد.

مردم‌شناسی به دلیل سرشتی که دارد، هنوز نتوانسته است هویتی عینی (عاریتی یا غیرعاریتی) پیدا کند. بنابراین علمی که می‌تواند در شناخت واقع‌بینانه عناصر فرهنگی به کار آید و رهنمودهایی منطقی برای پاسداری آن فراهم کند، دچار حاشیه‌نشینی شده است. درست است که درباره‌ی فرهنگ، فرهنگ عامیانه و فرهنگ مردم آثار پژوهشی چندی پدید آمده است، اما چون کمتر مبتنی بر معیارهای علمی و چارچوب‌های نظری شناخته شده هستند به طور گذرا مورد توجه قرار گرفته‌اند و آثاری ماندگار که شکلی بومی داشته و از موشکافی‌ها برخوردار باشد، اندک است.

مردم‌شناسان و جهانگردان غربی، با اینکه نتوانسته‌اند برخی عناصر فرهنگ مادی و صوری ما را با دقت نظر نیاکانی خود بازشناسند و توصیف کنند، اما توانایی درکشان از عناصر انتزاعی و نمادین فرهنگ عامیانه همچون موسیقی، ضرب‌المثل‌ها و مثل‌ها و گویش‌های محلی، نارسا بوده است.

پژوهش حاضر که تحت عنوان موسیقی در فرهنگ لرستان به چاپ رسیده است، به بررسی یک عنصر فرهنگ عامیانه این قوم پرداخته و موسیقی لرستان را مورد توجه قرار می‌دهد.

بی‌تردید برای شناخت موسیقی هر قوم، می‌بایست در جغرافیای آن منطقه تحقیق کرد و سپس نغمه‌های موجود در آن را ارزیابی نمود. حتی نوع رفتار و کردارهای اجتماعی و ارزش‌ها و نمادها، بی‌تأثیر یا کم‌تأثیر در نغمه‌ها نیستند. ساختار موسیقی در لرستان همانند دیگر موسیقی‌های محلی از سادگی خاصی برخوردارند و وجه شباهت آنها با دیگر موسیقی‌های محلی در سادگی نغمه و استفاده از دستگاه‌ها و مایه‌های ایرانی است.

کتاب حاضر از آن رو در شمار طرح‌های مصوب پژوهشکده مردم‌شناسی قرار گرفته که در پژوهش‌های مردم‌شناسی ایران، مردم‌شناسی موسیقی می‌تواند روشنگر بسیاری از ناشناخته‌های فرهنگی باشد. کتاب در دو فصل ارائه شده که در فصل نخست به خنیاگران لرستان پرداخته و آن گاه در فصل دوم، خنیاگری و سنت‌های مردمی مورد توجه قرار می‌گیرد.

رساله حاضر، به جایگاه موسیقی در فرهنگ لرستان می‌پردازد. موسیقی به عنوان پدیده‌ای فرهنگی در تمامی جوامع انسانی یافت می‌شود. موسیقی همواره مورد توجه علم انسان‌شناسی بوده است، به طوری که یکی از شاخه‌های این دانش با عنوان موسیقی‌شناسی قومی، به بررسی موسیقی در میان اقوام و جوامع مختلف می‌پردازد. موسیقی از آن رو که به شدت تحت تأثیر فرهنگ است، پدیده‌ای بسیار متنوع می‌باشد. موسیقی همانند زبان، ادبیات و دیگر عناصر فرهنگی از زندگی انسان جدایی‌ناپذیر است. موسیقی علاوه بر حضور در میان جوامع، کارکردهای دیگری نیز دارد. موسیقی ابزار بیان احساسات در ارتباط با امور و پدیده‌های دینی و دنیوی است و بنابراین کارکردهای متنوعی نیز دارد. در نتیجه موسیقی و کارکردهای آن در ایران به دلایل گوناگون قومی و فرهنگی کاملاً متنوع است. کتاب حاضر نتیجه‌ی پژوهشی است درباره‌ی جایگاه موسیقی و کارکردهای آن در فرهنگ مردم لرستان و به ویژه ایلات و عشایر تا پیش از انقلاب اسلامی.

در این مجموعه به موسیقی و خنیاگران لرستان، موقعیت و منزلت اجتماعی آنان و همچنین موسیقی و نقش آن در زندگی مردم لرستان، موسیقی و خنیاگری در جشن عروسی، سوگواری، مراسم دینی و به هنگام کار و زندگی روزانه و شاهنامه‌خوانی اشاره می‌شود.

نویسنده کارکردهای موسیقی در جامعه‌ی لرستان را به شرح زیر برمی‌شمارد.

- جلوگیری از کج‌رفتاری

- امور دینی

- نقش موسیقی در جشن‌ها و مراسم سوگواری

- نقش موسیقی در تقویت روحیه‌ی رزمی - دفاعی

- نقش موسیقی به هنگام کار و فعالیت‌های روزانه